

SZCZEPHENIA W XXI WIEKU KONFLIKT WIEDZY I LĘKU

Dr med .PAWEŁ GRZESIOWSKI

PORADNIA KONSULTACYJNA SZCZEPIEŃ CENTRUM MEDYCZNE ŹELAZNA
CENTRUM MEDYCZYNY ZAPOBIEGAWCZEJ I REHABILITACJI WARSZAWA

WARSZAWA, 9.02.2018 r.

SKUTKI CHOROÓB ZAKAŹNYCH

- CHOROBY ZAKAŹNE - W SKALI GROBALNEJ
- II PRZYCZYNA ZGONÓW,
- W KRAJACH ROZWIJAJĄCYCH SIĘ –
NAJCZĘSTSZA PRZYCZYNA ZGONÓW
- WIĘCEJ LUDZI GINIE Z POWODU CHOROÓB
ZAKAŹNYCH NIŹ Z POWODU DZIAŁAŃ
WOJENNYCH

NAJWIĘKSI ZABÓJCY SPOŚRÓD CHOROÓB ZAKAŻNYCH NA ŚWIECIE (WHO, 2017)

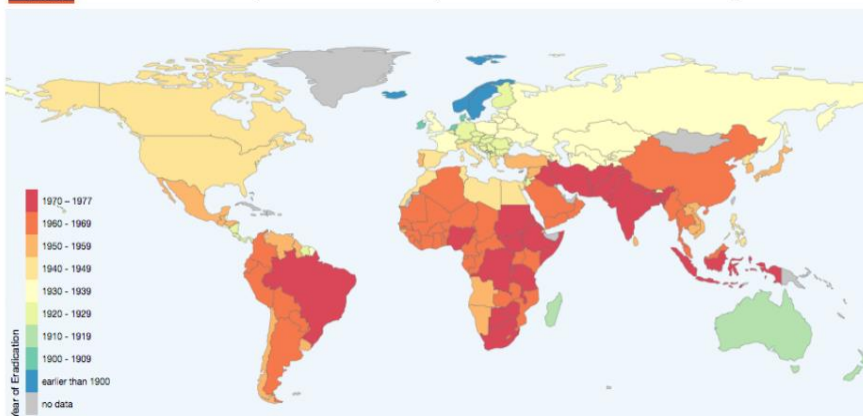

	choroba	Liczba zgonów
1	Tuberculosis	1,500 000
2	HIV/AIDS	1,200 000
3	Hepatitis C	500 000
4	Malaria	438 000
5	Cholera	142 000
6	Measles	115 000

Fakty o szczepieniach ochronnych (eradykacja ospy prawdziwej)

Our World in Data The Eradication of Smallpox – Year in which Smallpox Ceased to be Endemic in each country – Max Roser

The author Max Roser licensed this visualisation under a [CC BY-SA license](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/). You are welcome to share but please refer to its source where you find more information: www.ourworldindata.org/data/health/eradication-of-diseases

Data source: Fenner, Henderson, Arita, Jezek, and Ladnyi (1988) – Smallpox and its Eradication. (WHO)

WSPÓŁCZESNE EPIDEMIE

- POLIO – w 2001 r. WHO ogłosiła, że liczba nowych przypadków jest najniższa w historii - 485 przypadków.
- Przerwanie programów szczepień na skutek wojen
  - Nigeria, Sudan, Somalia, a od 2013 r. Azja (działania antyszczepionkowe Al-Kaidy) – zachorowania w Pakistanie, Syrii, Afganistanie, Izraelu, Tadżykistan 2010 r.
    - wykrycie przypadków zakażeń dzikim wirusem polio, 170 przyp. w ciągu 3 miesięcy, 12 zgonów, 80 % dzieci do 5 roku życia
  - Obecnie program globalnej eradykacji polio wątpliwy do realizacji

.Pawel Grzesiowski

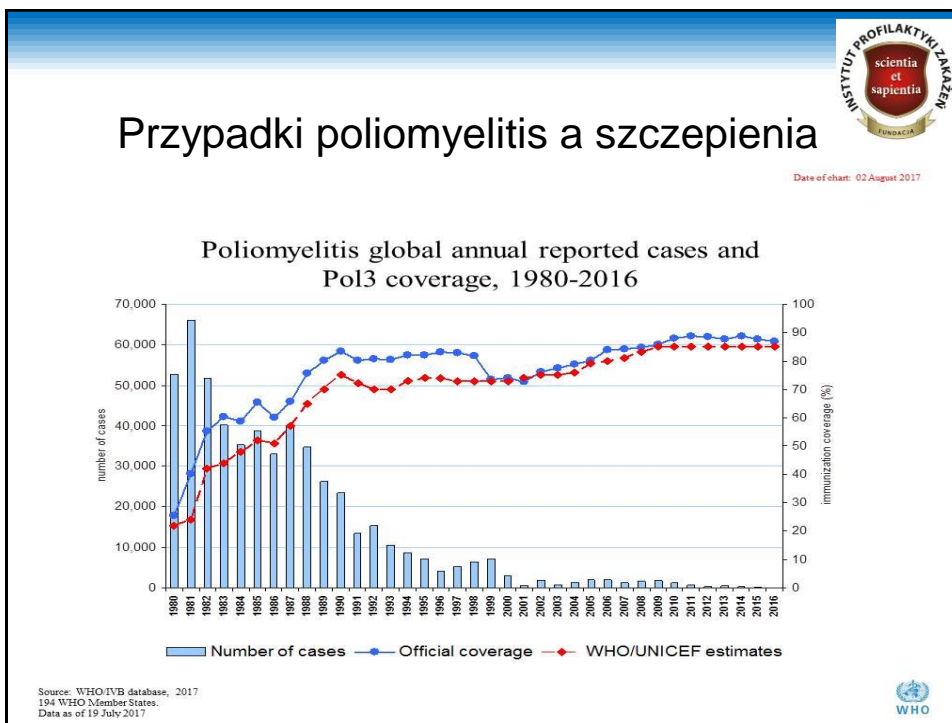
Rejony występowania zagrożenia błonicą, tężcem i poliomyelitis

- Obszary występowania błonicy i tężca (opracowanie na podstawie International Travel and Health 2011, WHO)
- Obszary występowania błonicy, tężca i poliomyelitis (mapa występowania poliomyelitis, stan na 14.02.2012, WHO)

.Pawel Grzesiowski

6

ODRA

wzrost zachorowań na całym świecie

- ❑ Szczepienia przeciw odrze od lat 70 XX w. – kryzys zaufania do tych szczepień w Europie Zach. – lata 90 XX w. z powodu „neuro-histerii” po aferze Wakefielda (2008)
- ❑ od 2009 r. stały wzrost liczby zachorowań w Europie zach i pld., USA, Ameryki Pld., Afryki
  - Wzrost zachorowań na odrę w Europie (Anglia, Irlandia, Niemcy, Szwajcaria, Austria, Francja)
  - w 2011 r. - wg danych WHO w 36 krajach europejskich zarejestrowano 15 tys. przypadków odrzy, ok.15 tys. odnotowano we Francji.
    - ❑ 9 przypadków śmiertelnych, z tego 6 we Francji, ok. 8 tys. pac. Hos.
  - w 2012 r. – 10 tys. przypadków na Ukrainie

.Pawel Grzesiowski

Odra w Europie

- **LATA 2010-2017 r.**
  - w 36 krajach UE - 30 tys. przypadków, w tym 14 tys., we Francji, zmarło 8 osób, z tego 6 we Francji, 7,2 tys. hospitalizowanych, 27 przypadków zap. mózgu, 1482 zap. płuc (82% przypadków u nieszczepionych)
  - Polska – w 2010 r. - 10 przypadków, 2011 r. – 38, w 2012 r – 60 przypadków, 2013 – ok. 110 przypadków
  - Holandia – 230, Ukraina - 2,309, Francja – 559, Włochy – 523, Hiszpania – 255, Niemcy – 905 (2 encephalitis), Rumunia - 3,641, Anglia - 2,523
- Niemcy – ponad 323 przypadki [2013], Berlin i Bavaria (w 2001 - 51 przypadków, 160 w 2011), 2015 – ok. 350 przypadków, w tym z ogniska w USA, w tym zgony
- **OBECNA FALA UCHODźCÓW – pierwsze raporty z Francji (Calais)**
- **OD 2015 r. STAŁY WZROST ZACHOROWAŃ NA ODRE NA UKRAINIE**

Paweł Grzesiowski

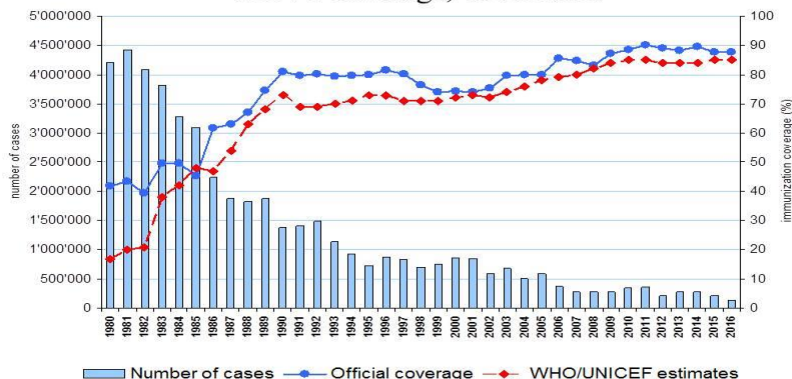
9

Odra na świecie a pokrycie szczepieniami populacji

<https://www.theguardian.com/society/ng-interactive/2015/feb/05/-sp-watch-how-measles-outbreak-spreads-when-kids-get-vaccinated>

Measles global annual reported cases and MCV1 coverage, 1980-2016

Source: WHO/IVB database, 2017
194 WHO Member States.
Data as of 19 July 2017

WZW A – NOWA EPIDEMIA

- ❑ WZW B – od 20 lat szczepienia noworodków – obecnie ok. 50 przypadków / rok
- ❑ Na wyjazdach zagrożenie jest 100 razy większe niż ryzyko zachorowania na dur brzuszny i cholere
- ❑ Luksusowy hotel nie jest gwarancją bezpieczeństwa zdrowia
- ❑ **W Polsce – sporadyczne zachorowania**
  - 2015 – 49; 2016 - 33
- ❑ Od 2017 r. obserwuje się w Polsce epidemiczny wzrost zachorowań – **ok. 2500 przypadków**

Pawel Grzesiowski

11

Fakty o szczepieniach ochronnych

(redukcja zapadalności na choroby zakaźne)

	ROCZNA ZAPADALNOŚĆ W XXw	ZAPADALNOŚĆ 2001	% REDUKCJI
OSPA PRAWDZIWA	48	0	100
BŁONICA	175	0.2	99.99
ODRA	503	1.16	99.99
ŚWINKA	152	2.66	99.99
KRZTUSIEC	147	7	95
POLIO	16	0	100
RÓŻYCZKA	47	2.3	99.99
WRODZONA RÓŻYCZKA	823	0.3	99.99
TĘŻEC	1,3	0.37	97
HIB (<5 yrs)	20	1.81	99.99

DLACZEGO SZCZEPIMY?

- UKŁAD ODPORNOŚCI CHRONI NAS PRZEZ ZAKAŻENIAMI ALE SWOISTA ODPORNOŚĆ MUSI DOJRZEĆ
- POCZĄTKOWO NOWORODEK MA ODPORNOŚĆ OD MATKI, KTÓRA ZANIKA W CIĄGU KILKU MIESIĘCY
- UKŁAD ODPORNOŚCI DZIAŁA ANALOGICZNIE DO ZDOBYWANIA WIEDZY – UCZY SIĘ I ZAPAMIĘTUJE NAPOTKANE ANTYGENY

Paweł Grzesiowski

13

Wskazania do szczepień

- Aktualny stan wiedzy medycznej
  - zbiór twierdzeń, popartych dowodami naukowymi (EBM), uznanych przez ośrodki referencyjne lub autorytety, sprawdzonych w praktyce klinicznej
  - Jedyny udowodniony sposób ochrony przed zakażeniem swoistym = szczepienie
- O rodzaju badań kwalifikacyjnych i szczepionek lekarz informuje i decyduje (powinien) lekarz
- Ostateczną decyzję podejmują wspólnie lekarz i rodzice na podstawie aktualnego stanu zdrowia dziecka i indywidualnej oceny ryzyka (!!!)

14

MECHANIZM DZIAŁANIA SZCZEPIENIA

- MECHANIZM SZCZEPIENIA WYWODZI SIĘ Z BIOLOGII / JEST NAŚLADOWANIEM NATURY
- PIERWSZA SZCZEPIONKA – OSPA PRAWDZIWA
- SZCZEPIONKĘ OPRACOWUJE SIĘ DLA GROŹNYCH DROBNOUSTROJÓW, WOBEC KTÓRYCH LECZENIE JEST NIESKUTECZNE LUB ILOŚĆ POWIKŁAŃ JEST WYSOKA
- OSPA PRAWDZIWA, BŁONICA, TĘŻEC, KRZTUSIEC, DUR BRZUSZNY, CHOLERA, ŻÓŁTA GORĄCZKA, GRUŹLICA, ODRA, MENINGOKOKI, PNEUMOKOKI, HIB, WZW B...

.Pawel Grzesiowski

MECHANIZM DZIAŁANIA SZCZEPIENIA

- KAŻDY KONTAKT Z BODŹCEM IMMUNOLOGICZNYM POZOSTAWIA ŚLAD W PAMIĘCI IMMUNOLOGICZNEJ
  - Pierwszy kontakt – mikrobiota dróg rodnych i skóry matki
- EWOLUCYJNIE - SIŁA BODŹCA MUSI BYĆ DOSTOSOWANA DO MOŻLIWOŚCI ORGANIZMU'
- JEŚLI BODZIEC PRZEKRACZA MOŻLIWOŚCI ORGANIZMU TO ROŚNIE RYZYKO OBJAWÓW CHOROBYCH

16

.Pawel Grzesiowski

SZCZEPIENIE = BODZIEC

- SZCZEPIENIE TO NIE JEST PODAWANIE SOLI FIZJOLOGICZNEJ
- SZCZEPIENIE TO KONTROLOWANY BODZIEC IMMUNOLOGICZNY DLA CAŁEGO ORGANIZMU
- PODANIE ANTYGENU AKTYWUJE SWOISTĄ I NIESWOISTĄ ODPOWIEDŹ IMMUNOLOGICZNĄ

.Paweł Grzesiowski

17

SZCZEPIENIE = BODZIEC ZAPALNY

- TYPowe OBJAWY REAKCJI ZAPALNEJ
- PRZEKRWIENIE = RUMIEŃ
- PRZEKRWIENIE = ZWIĘKSZONE UCIEPLENIE
- WZROST PRZEPUSZCZALNOŚCI NACZYŃ = OBRZĘK
- PODRAŻNIENIE RECEPTORÓW = BÓL
- PODRAŻNIENIE RECEPTORÓW = OSŁABIENIE RUCHOMOŚCI

.Paweł Grzesiowski

18

Paradoks szczepień ochronnych

- Szczepienie jest jedyną procedurą medyczną o zasięgu globalnym realizowaną NA MASOWĄ SKALĘ w różnych grupach wiekowych, ale
- Pozytywny efekt szczepień, jest widoczny w badaniach epidemiologicznych, które są nieznane szerokiemu społeczeństwu, ale powikłania i niepożądane efekty szczepień ochronnych są często nagłaśniane przez media.

.Pawel Grzesiowski

19

Fakty o szczepieniach ochronnych

- Nowoczesne szczepionki są bezpieczne i skuteczne, ale ich podanie nie jest pozbawione ryzyka!
- Dopuszczenie do obrotu nowych szczepionek wymaga wielu lat badań klinicznych podlegających szczegółowej analizie w procesie rejestracji
- Szczepionki to najbezpieczniejsza grupa leków
- W rzadkich przypadkach mogą wystąpić działania niepożądane, jako efekt
  - indywidualnej reakcji szczepionego na podanie szczepionki;
  - błędu wykonania szczepionki lub błędu podania szczepionki;
  - zjawisk od szczepienia niezależnych

.Pawel Grzesiowski

20

Niepożądane odczyny poszczepienne

Mogą one być wynikiem:

- 1) indywidualnej reakcji organizmu człowieka szczepionego na podanie szczepionki;
- 2) błędu wykonania szczepionki lub błędu podania szczepionki;
- 3) zjawisk od szczepienia niezależnych, a tylko przypadkowo pojawiających się po szczepieniu.

.Paweł Grzesiowski

PRAWNE UWARUNKOWANIA SZCZEPIEŃ W POLSCE

USTAWA O CHOROBYCH ZAKAŹNYCH Z 2008 r.

KTO W POLSCE PODLEGA SZCZEPIENIOM?

- Osoby, przebywające na terenie Polski są zobowiązane do poddawania się szczepieniom ochronnym - minimalny okres pobytu - 3 miesiące, z wyjątkiem szczepień przeciw wściekliźnie i tężcowi po ekspozycji
- Szczepienia ochronne przeprowadzają lekarze lub felczerzy, pielęgniarki, położne i higienistki szkolne, posiadający kwalifikacje, określone w rozporządzeniu MZ
- Wykonanie szczepienia ochronnego jest poprzedzone lekarskim badaniem kwalifikacyjnym do 24 przed w celu wykluczenia przeciwwskazań, po badaniu lekarz wydaje zaświadczenie ze wskazaniem daty i godziny przeprowadzonego badania.
- Długotrwałe przeciwwskazania wymagają konsultacji specjalisty, kieruje lekarz podstawowej opieki

.Paweł Grzesiowski

22

Ustawa z dnia 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i
Rzeczniku Praw Pacjenta
(Dz.U. Nr 52,poz. 417 z późn. zmian)

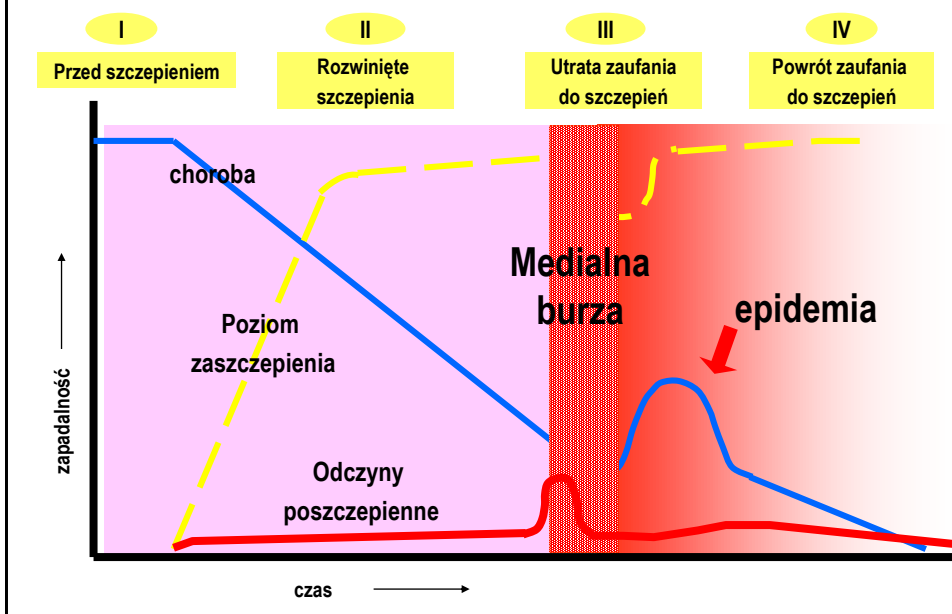
☐ ZGODA NA SZCZEPIENIE

- **MIMO ŻE SZCZEPIENIE JEST OBOWIĄZKIEM USTAWOWYM, TO ZAWSZE KONIECZNE JEST UZYSKANIE ZGODY ŚWIADOMEJ, ALE NIE KONIECZNIE NA PIŚMIE...**
- Lekarz powinien wyjaśnić pacjentowi
  - ☐ cel i rodzaj zabiegu, zwykle jego następstwa,
  - ☐ następstwa zaniechania zastosowania metod diagnostycznych lub leczniczych
  - ☐ nie potrzebuje, a nawet nie powinien zapoznawać go z nietypowymi następstwami nie objętymi normalnym ryzykiem podejmowania zabiegu, które w szczególnych wypadkach powikłań mogą nastąpić.

.Paweł Grzesiowski

23

AKTUALNA SYTUACJA SPOŁECZNA

PODŁOŻE POSTAWY ANTYSZCZEPIONKOWEJ

- Łatwy dostęp do informacji o niepewnej wartości merytorycznej (internet, inne media)
- Lękowe nastawienie do rzeczywistości
- Komercjalizacja szczepień i szczepionek
- Brak zaufania do nauki i autorytetów (lekarz, pielęgniarka, ekspert, naukowiec, dziennikarz)
- Słaby poziom wiedzy i świadomości ogólnozdrowotnej
- Niechęć do ryzyka przy braku choroby

Wg Muir Gray – Lancet 1999;354:1550-1553, modyfikacja Paweł Grzesiowski

25

WIEK XXI – JASKINIA Z DOSTĘPEM DO INTERNETU

- INTERNET - MIESZANKA WIELKIEGO POSTĘPU I ZACOFANIA
- UTRATA ZNACZENIA KLASYCZNYCH AUTORYTETÓW – KOMERCJALIZACJA WIELU NOWYCH DZIEDZIN W TYM MEDYCYNY
- UTRATA ZAUFANIA SPOŁECZNEGO - Powszechne kłamstwo i ucziwości (REKLAMA, MEDIA ITP.)

26

Kogo szczepimy?

KIM SĄ DZIŚ RODZICE?

- 20-40 LAT
- ROCZNIK 1977-1997
- POKOLENIE INTERNETU, PRZEMIAN, TECHNOLOGII, KORPORACJI, GLOBALIZACJI, LĘKU, REKLAM..... I KŁAMSTWA

.Paweł Grzesiowski

27

Pola konfliktu podejścia

KONFLIKT W ZAŁOŻENIU

- „MIŁOŚĆ vs MEDYCYNA”
- „EMOCJE vs MATEMATYKA”
- „OBOWIĄZEK vs DOBRODZIEJSTWO”

.Paweł Grzesiowski

28

NOWE PROBLEMY

- WAKCYNOFOBIA – NIEPOHAMOWANY LĘK PRZED SZCZEPIENIEM, JEGO SKUTKAMI BLISKIMI I ODLEGŁYMI
- JAK REAGOWAĆ NA POSTAWY LĘKOWE, AGRESJĘ, NIEWIARĘ I NIEWIEDZĘ....
- ROSNĄCA LICZBA CHORYCH W POPULACJI – WPŁYW NA RYZYKO PROCEDUR MEDYCZNYCH

.Paweł Grzesiowski

29

KTO DZIŚ REALIZUJE PSO

- SZPITALA POŁOŻNICZE
- SOR I IZBY PRZYJĘĆ
- PRZYCHODNIE POZ (PEDIATRZY, INTERNIŚCI, LEKARZE MED. RODZINNEJ, GINEKOLODZY)
- PUNKTY SZCZEPIEŃ (szczepionki bezpłatne, komercyjne – ogromna liczba (np. 1200 Mazowsze)
- PORADNIE SPECJALISTYCZNE (KONSULTACYJNE)

.Paweł Grzesiowski

30

POLSKIE REALIA

- ŚREDNIO WIZYTA SZCZEPIENNA TRWA U LEKARZA POZ OK. 6-8 MINUT
- W WIELU GABINETACH BRAK PISEMNYCH INFORMACJI O SZCZEPIENIACH
- BRAK PORADNI KONSULTACYJNYCH W WIELU WOJEWÓDZTWACH
- BRAK FUNDUSZU ODSZKODOWAWCZEGO NOP
- BRAK FINANSOWANYCH PRZEZ PAŃSTWO AKTYWNYCH FORM EDUKACJI

.Paweł Grzesiowski

31

CO MA DZIŚ ZNACZENIE?

- INFORMACJA
- WIARYGODNOŚĆ
- DOSTĘPNOŚĆ
- ELASTYCZNOŚĆ

.Paweł Grzesiowski

32

JAK SZCZEPIĆ W XXI WIEKU

- TEN KTO SZCZEPI MUSI**
  - **MIEĆ WIEDZĘ I PRZEKONANIE ŻE TO MA SENS**
    - Merytoryczne uzasadnienie szczepień to zagrożenie zakażeniem
  - **BYĆ CZUJNY I WRAŻLIWY**
    - W populacji relatywnie rośnie liczba osobników o nieprawidłowym fenotypie
  - **EMPATYCZNY – POSTAWIĆ SIĘ W MIEJSCU PACJENTA / RODZICA**
    - Pacjent ma prawo do lęku przed każdym zabiegiem medycznym

.Paweł Grzesiowski

33

LEKARZ KTÓRY NIE WSPIERA SZCZEPIENIA

- ZWYKLE „NIEJAWNIE”**
  - SPECJALIŚCI (NEUROLOG, ALERGOLOG, REHABILITAT)
  - ZŁE DOŚWIADCZENIA ZAWODOWE / OSOBISTE
  - OGRANICZONA WIEDZA Z ZAKRESU WAKCYNOLOGII
  - PSEUDOOSTROŻNOŚĆ
- OTWARTE POSTAWY ANTYSZCZEPIONKOWE**

.Paweł Grzesiowski

34

ROLA LEKARZA, PIEŁĘGNIARKI, POŁOŻNEJ, NAUCZYCIELA, WYCHOWAWCY W EDUKACJI SZCZEPIENIACH

- SPOTKANIE PROFESJONALISTY Z RODZICAMI
- CELE SPOTKANIA
  - INFORMACJA I EDUKACJA NA RÓŻNE TEMATY, W TYM
    - O ODPORNOŚCI
    - O CHOROBYCH ZAKAŻNYCH I ICH SKUTKACH
    - O PROFILAKTYCE W TYM SZCZEPIENIACH
    - O SZCZEPIENIACH, SZCZEPIONKACH I ICH BEZPIECZEŃSTWIE I SKUTECZNOŚCI
- ODPOWIEDZI NA PYTANIA, WĄTPLIWOŚCI, LĘKI

.Paweł Grzesiowski

35

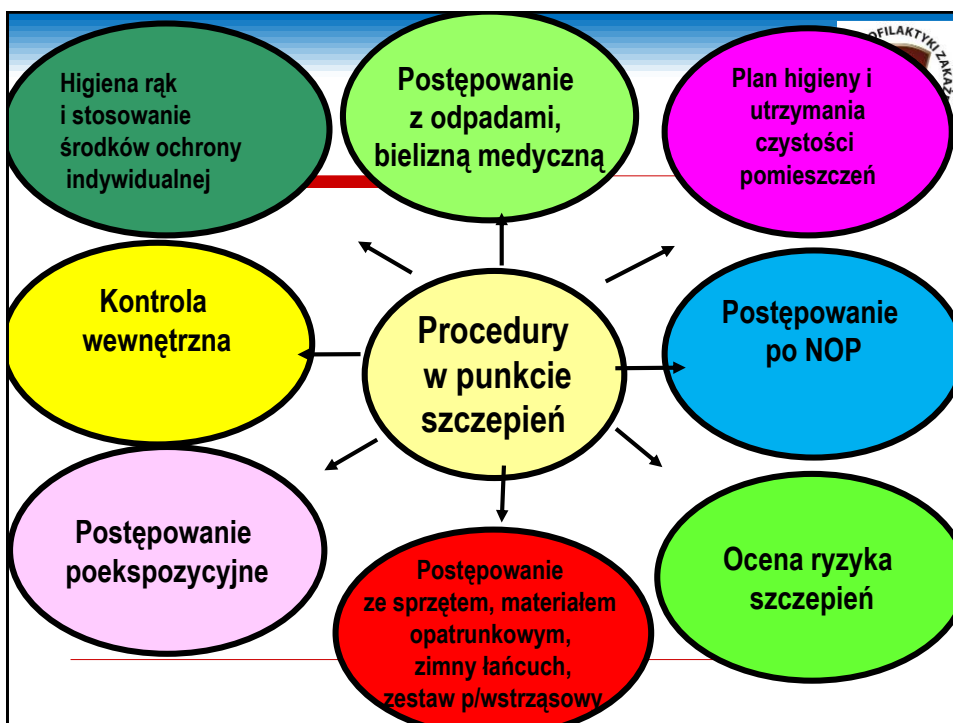
ZASADY SZCZEPIEŃ W POLSCE ASPEKTY PRAKTYCZNE

- WYPOSAŻENIE GABINETU
  - PUNKT HIGIENY RĄK
  - MATERIAŁY OPATRUNKOWE
  - ŚRODKI DO DEZYNFEKCJI RĄK I SKÓRY
  - LODÓWKA NA LEKI
  - ZESTAW P/WSTRZAŚOWY
  - POJEMNIKI NA ODPADY
  - SZCZEPIONKI TYLKO ZAREJESTROWANE W POLSCE
  - PROCEDURY

.Paweł Grzesiowski

36

ZASADY REALIZACJI ZIMNEGO ŁAŃCUCHA DLA SZCZEPIONEK (2-8 st. C)

- PRZESZKOLONY PERSONEL
- SPECJALISTYCZNY SPRZĘT I ŚRODKI TRANSPORTU
- ŚCIŚLE PRZESTRZEGANE PROCEDURY
- MONITOROWANIE WARUNKÓW PRZECHOWYWANIA I TRANSPORTU
- DOKUMENTOWANIE WSZYSTKICH PROCESÓW
- MONITOROWANIE CIĄGŁE, ZAPIS TEMPERATUR W LODÓWKACH

WARUNKI ZIMNEGO ŁAŃCUCHA DLA SZCZEPIONEK

- Od momentu wyprodukowania do momentu użycia szczepionka powinna być przechowywana w warunkach OKREŚLONYCH PRZEZ PRODUCENTA tj. w temperaturze między +2 a +8 stopni Celsjusza
- Każde ogniwo dystrybucji powinno mieć możliwość automatycznego monitorowania warunków temperatury
- Optymalnie gdy do szczepionek są dołączone termometry (w niektórych krajach są dostępne)

.Paweł Grzesiowski

39

PRZERWANIE ŁAŃCUCHA CHŁODNICZEGO

- PRODUCENT ZALECA TEMPERATURĘ 2-8 STOPNI
- WSZELKIE ODSTĘPSTWA POWINNY BYĆ WERYFIKOWANE PRZED PRODUCENTA ALBO KOMISJĘ
- SAMOWOLNE STOSOWANIE PREPARATÓW NIEWŁAŚCIWIE PRZECHOWYWANYCH JEST NIEDOZWOLONE
- SZCZEPIONKI MAJĄ DUŻY ZAKRES BEZPIECZEŃSTWA TERMICZNEGO, ALE DECYZJĘ POWINIEN PODJĄĆ ORGAN LUB KOMISJA
- NIEDOPUSZCZALNE JEST INDYWIDUALNE DOPUSZCZENIE DO OBROTU PRZEZ LEKARZA / KIEROWNIKA ZOZ

.Paweł Grzesiowski

40

ODMOWA PRZEZ RODZICÓW CZYNNOŚCI MEDYCZNYCH

- ❑ WITAMINA K – 10-KROTNY WZROST RYZYKA WYLEWU, SZCZEGÓLNIIE WCZEŚNIAKI
- ❑ SZCZEPHENIA
  - WZW B – JEŚLI MATKA MA PRZECIWCIAŁA TO DZIECKO DONOSZONE JEST CHRONIONE
  - GRUŻLICA – EKSPOZYCJA MOŻE BYĆ NIEBEZPIECZNA
- ❑ ZABIEG CREDEGO – GRONKOWCOWE ZAPALENIE SPOJÓWEK I CHLAMYDIOZY A NIE RZEŻĄCZKA, RYZYKO ZABURZEŃ WIDZENIA 10%
- ❑ UMYCIE NOWORODKA – „BRUDNE” WODY, KREW – RYZYKO ZAKAŻENIA
- ❑ ODMOWA BADAŃ PRZESIEWOWYCH – RYZYKO BRAKU DIAGNOZY
- ❑ ZAKAŻENIE OKOŁOPORODOWE – KONIECZNOŚĆ ANTYBIOTYKOTERAPII

Paweł Grzesiowski

41

**JEST KWESTIĄ BEZDYSKUSYJNĄ, ŻE
GROŻĄ NAM EPIDEMIE W WYNIKU
ZANIECHANIA SZCZEPIEŃ, PYTANIE
TYLKO KIEDY ONE NADEJDĄ?**

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

szczepienia@fipz.edu.pl
